

kalmistute märgisüsteemi ühe osaga, hauatähiste kirjeldusega, selle seeski peamiselt päitsipuude sümbolite mõistmisega, püüdes semiootika analüüsi vahenditega esile tuua üht-teist iseloomulikku esemelise süsteemi kohta. Semiootilises tähenduses koondab meie analüüs tähelepanu märkide tähenduse avamisele, olles seega esmajoones semantilist laadi.

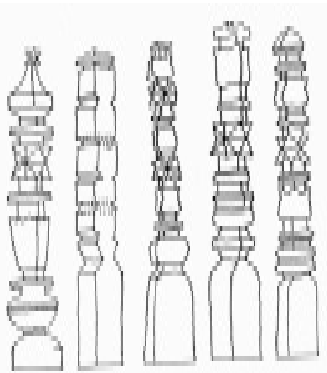
Märgid puust hauasammastel

Märgisüsteemid on alati seotud antud ühiskonna ja kultuuriga, neid kasutab üks ajalooliselt väljakujunenud rahvarühm, üks kollektiiv. Need märgisüsteemid teeb elavaks ja mõjusaks teadete edastamise igapäevane ühiskondlik kogemus. Suurepäraseks näiteks selle kohta on ungari kalmistute hauatähiste hulgas protestantide puust hauasambad.

19. ja 20. sajandi ungari rahvakultuuris oli kalmistutel olemas omapärane esemeline märgikeel, haudadel seisvate hauatähiste maailm. Loomulikult tähistati veel väga paljudes paikades peale Ungari haudu nikerdatud puusammaste või hauakividega, niisiis pole päitsipuude erilisus mitte selles, vaid omapära peab otsima pigem rikkalikus vormivaras ja märkide vaheldusrikkuses, süsteemi täiuslikkuses. Ungari

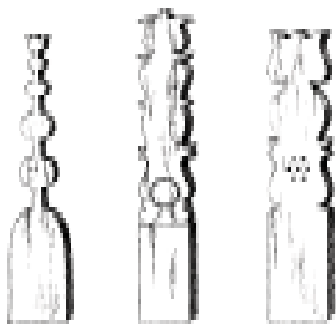
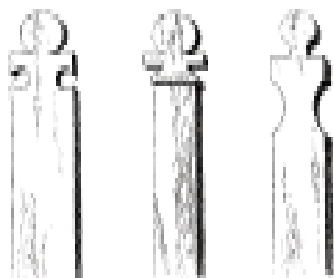

Abielupaari päitsipuu, tulbiga tipus on naise oma. Hadadnádásd (Nadižul Hododului, Rumeenia). Kós 1972: 174. 24. joonis

Rikkalikult nikerdatud päitsipuu (Alberti-Irsa, Pesti maakond). Hoppál & Novák 1977: 321. 10/A joonis (osa).

Inimkujulised päitsipuud
(Rinyaújlak, Somogyi maakond).
D. Nagy 1974: 85 (Margit Artneri
joonis).

Tulbiga tipnevad tahvlikujulised
páitsipuud.

kalmistute ja hauatähiste maailm
võis 19. sajandi lõpul, aga ka veel
20. sajandi esimesel poolel vägagi
üllatada Lääne-Euroopast pärit
reisijat oma nikerdatud märkide
kujuvariantide rohkusega, nii
nagu nad võlusid ka kodumaiseid
uurijaid oma suurt esteetilist ela-
must pakkuva mõjuga.

Vormikujunduslikud leiud,
nende ilu ja rikkus on aga üksnes
kalmistuobjektide väline külg,
teine, vähemalt niisama tähtis
moment on nende kantav tähend-
uste süsteem. Põhjalikumad
uuringud on nimelt näidanud, et
need kalme tähistavad sambad
pole mitte lihtsalt puunikerdaja
käteosavusest sündinud meistri-
teosed, vaid funktsioneerivad sõna
otseses tähenduses märgina, ja on
ühiskonna liikmetele rohkem või
vähem teadete edastajateks.

Traditsioonilise matusetalituse
üks tähtsaimaid esemelisi atribuute
on meie maal hauatähis. 19.
sajandil, kuid paljudes paikades
veel 20. sajandi keskpaigani moo-
dustasid hauatähised surnu usu-
lisele kuuluvusele vastavalt kaks
suurt rühma: roomakatoliiklaste
haudu tähistas rist, protestandid
püstitasid hauapeatsisse puust
tahutud samba. Nii võis sajandiva-
hetuse paiku igal ungari surnuaial
hauatähiste kuju järgi teada lah-
kunute kiriklikku kuuluvust, sest
esmajoones seda need tähistasid.
Tänapäeval pole olukord enam
nii üheselt mõistetav, sest 1960.

Päätsipuud, mis meenutavad väravatesse pandud kaitsevaimude puukujusid (Decs, Sárpilis, Ócsény – Somogyi maakond),
D. Nagy 1974: 45.

aastate majanduse hoogustumise, elukorralduse muutumise ja traditsioonide lõdvenemise tulemusena ilmusid kalmistutele ja levisid peagi laialt isikupäratud hauakivid, ka külades läksid moodi kunstkivist hauatähised vana vaesema maailma juurde kuulunud nikerdatud puusammaste ja puuristide asemel.⁵

Päätsipuu, nagu ta nimigi näitab, oli valmistatud puust, ning oli tavaliselt lihtsa nikerdusega hauatähis, mis paigutati hauale lahkunu peapoolsesse otsa. Päätsipuu nimetus võib olla piirkonniti erinev, tuntud on “pealispuu”, “peapuu”, “peapoolne puu”. Termin ‘puu’, tähistamaks liitsõna osana hauamärki, ilmus esimest korda József Kassai *Etümololoogilises õppesõnastikus* (Kassai 1833–1836: 2: 162).⁶ Transilvaanias levis odapuu (*kopjafa*), Kunságis aga nupuline puu (*gombos fa*). Tänapäevases ungari ja eriti transilvaania sõnakasutuses on odapuu mõiste samastunud kaunilt nikerdatud päätsipuu mõistega.

⁵ Tänapäeval on täheldatav ka teine iseloomulik protsess, rahvakunsti elustamisliikumine, millest kirjutab Novák 1982a: 186:

Päätsipuude püstitamine on saanud tänapäeval uut hoogu. [...] Kombe levik on tihedalt seotud moes oleva nikerduskunstiga. Rahvalikud tarbekunstnikud – sageli sõltumatult kohalikust omapärast – elustavad rikkaliku motiivvara ja võluvad hauatähised rahvakunstiesemeks.

⁶ Balassa (1989: 60–61) mainib veelgi varasemaid andmeid.

Puu sümbol päätsipuudel (Tahi ja Kisoroszi, Pesti maakond; Penyige, Szabolcs-Szatmári maakond; Debrecen, Hajdú-Bihari maakond) (Margit Artneri joonis).

Päätsipuude mõõtmed erinevad piirkonniti ja tüübiti, kuid üldiselt on nad 2–3-meetrised, ja ulatuvad 160 cm-st kahe meetri kõrguseni maa seest välja, nende laius-paksus võib olla 20x50 cm. See valmistati piirkonnale iseloomulikust kõvast puust, ja et ilmastiku vintsutustes puu kõduneb kiiresti, ei ületanud päätsipuude iga kuutkümmet-kaheksatkümmet aastat. Seepärast annavad etnograafilised teated päätsipuude olemuse kohta ettekujutuse vaid möödunud poolteisesaja aasta materjalist.

Päätsipuude märgivara kirjeldamisel on esimeseks sammuks kaunistuselementide määratlemine, keeleteaduslikult väljendudes: tuleb määrata, missugused elemendid esinevad päätsipuusõnumis ja mida need tähendavad. Parimatest etnograafilistest kirjeldustest selgub, ja sellele osutati juba aastakümneid tagasi, et päätsipuude eri osadel oli oma tähendus, ning eriti päätsipuude tipp, kõige viimane motiiv kandis olulist informatsiooni selle kohta, kas kadunuke oli mees või naine. Transilvaania kogudes on see sõnastatud järgnevalt:

Naistele pannakse sirge päätsipuu, selle esikülg on ilusti kirjutud. [---] Meeste omal on esikülg lapik, aga sellel on pea ka, selle tipus on muna. [---] Võib otsustada hauasamba teksti lugemata, kas see on mehe või naise oma, sest päätsipuu valmistajad peavad rangelt silmas, et naistele käib ühetäheline, meestele kahetäheline. Ja kaunistused on erinevad, täht, ring. [---] Iga küla teeb isemoodi. Balla päätsipuud on lühemad [---] neil on

teised kaunistused, Sámsoni päitsipuud on palju-palju rohkem kaunistatud... (Gazda 1980: 352).

Mees- ja naissurnu päitsipuu eristamisele, kuigi see pole kõikjal üldine, viitas kas kogu hauatähise kuju või siis päitsipuu ülemise otsa kujundus. Nii näiteks Hajdúsági Nádudvari kalmistutel võib leida naiste haudadel nn krunniga päitsipuid:

[---] *krunniga päitsipuu püstitati abielunaistele, püstise paadi kujuline meestele, kahe krunniga puu sai kaks korda mehele läinud naine. [---] Krunniga ja paadikujulise päitsipuuga naise ja mehe eristamine oli kahe maailmasõja vahel veel elav komme. Võib täheldada, et 1930.–1940. aastatest alates selline tähistamisviis lagunes, krunniga päitsipuude kasutamine toimub juba soost sõltumatult* (Zentai 1972: 305).⁷

Transilvaaniast Károly Kósi kogudest tunneme illustratiivseid näiteid meeste ja naiste päitsipuude kujuvariantidest (Kós 1972: 266, joonised: 270).

Budapesti lähedase Alberti evangeelsetel kalmistutel võime näha päitsipuudel järgmisi motiive: *väike kroon, suur kinnine tulbiõis, väike täht, väike kübar, suur kübar, väike kinnine tulbiõis*. Irsa evangeelsetel kalmistutel leiame aastate 1850–1910 vahelisest perioodist meeste päitsipuude tipus *suure kübara, väikse kübara ja nööpkübara* nimelisi motiive. Irsal esines naiste päitsipuude tipus peamiselt *väikese tähe* motiiv, kuid leidub ka *suurt krooni*, millise leidis ühelt 1891. aastast pärinevalt päitsipuult László Novák. Meeste ja naiste päitsipuu tüvel on ühtviisi kõige iseloomulikumateks kaunistuselementideks kaunilt väljanikerdatud stiliseeritud *tulp, suur täht*, erinevad nööbikujulised kaunistused ning *lillepott*. Päitsipuu tipus olevate kroonikaunistuste (*koronadísz*) kõrval sattus ettemääratud kohale ka lillepoti motiiv, mis nikerdati alati päitsipuu alumisse ossa teksti kohale. Lillepoti motiivist kerkib üles tõeliselt erinevatest motiivivariantidest koosnev päitsipuu, mis lõpeb tipu või krooni kaunistuselemendiga (Hoppál & Novák 1977: 325).⁸

⁷ Krunniga päitsipuude kohta vaata veel Hoppál 1980: 205, Takács 1980b: 22–26, Morvay 1958: 56, Timaffy 1963: 2.

⁸ Kübaraga päitsipuudest andis teada Tiszainokalt Nagy 1974: 151.

Lilled Szabolcs-Szatmári maakonna päitsipuudelt,
Domanovszky 1937: 434–435 (valik).

Teiste, mitte-ungari päritolu külade elanikel esines samuti päitsipuu püstitamise komme, nii näiteks kirjutas Edit Fél Doonau-äärse Harta saksa päritolu kalvinistide päitsipuude kohta järgmist:

Odapuud (plok) võib jagada kahte rühma: tulbiga ja ümardatud kolmeosalise sadulkatusega lõppevateks. Mõlemad vormid on erineva arengu tulemus. Peale pea on muud motiivid samasugused: nii ka väravasammastel esinevad kaared (ripa) ja mööbliesemetel nähtavad nurgad (eksta). Tulbiga tipneva päitsipuu tulbi keskele (südamikku) on paigutatud lihtne ratas (mond), kaunistatud ratas (sun) ja nukutaoline figuur (pop). Tulp võib tüvel korduda.

Tavaliselt värvitakse vanainimese päitsipuu mustaks, mõnikord kant siniseks, noore inimese oma värvitakse siniseks, kant rohelineks. Hauakirja jaoks jäetakse ees all väike koht. Vana naine, endine surnuaiavaht, seletab figuuride tähendust: päikese

(kaunistatud ratta) saab vana mees; kuu (lihtsa ratta) vana naine; nuku noored inimesed. Tüvel asub kant vana mehe ja vana naise puhul üleval, noortel keskel, lastel all. Laste päitsipuule nikerdatakse ka tüvele üks või kaks tulpi. Katusega lõppevatel päitsipuudel, mille pea on enamasti samasugune, on eristav märk ainult kandi paigutus: vana mees ja vana naine saavad selle üles, noor keskele ja laps alla. [---] Nii on kergesti mõistetav, et nagu muud osad ümbritsevast ungari kultuurist, nõnda võeti ka see üle, säilitades päitsipuu olulise omapära: üksikuid rühmi eristava märgi, ning nõnda erinevad Harta elanike päitsipuude mustrid ka naabruses elavate ungarlaste omadest, nagu nende omad üksteisest (Fél 1935a: 69).

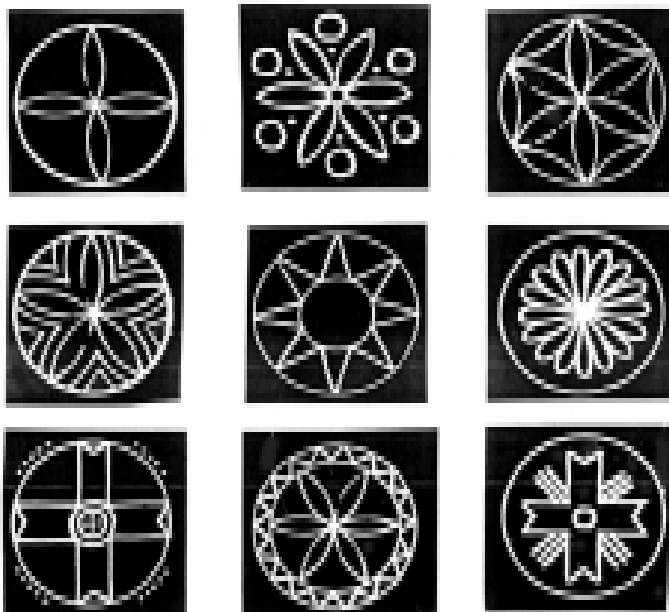
Meeste ja naiste märkide olemasolu ja nende alusel päitsipuude eristamine surnu soo järgi tugevdavad ühemõtteliselt päitsipuude märgilist olemust, see tähendab, et päitsipuud seisavad märkidena millegi asemel, tähistades lahkunud inimest. Sellepärast pole üllatav, kui erinevate päitsipuutüüpide uurimisest selgub, et kõigile vormilistele erinevustele vaatamata on päitsipuud sarnased selles, et nende osi on lihtrahvas nimetanud inimese kehaosade järgi. Nõnda on kutsutud päitsipuu alumist, maasse kaevatud osa *jalaks*, keskmist osa *kehaks* (siia paigutati tavaliselt kirjutatud tekst), ning ülemist osa *peaks* (Timaffy 1963: 307, Nagy 1974: 11). Täpsemad kogumised on jäädvustanud rea üksikasjalikumaid nimetusi, nii eristati nt Kalotaszegis ja Szilágyságis päitsipuudel järgmisi osi: keha, vöö, õlg, rind, kael, pea, otsmik, kulmud, krunn (Kós 1972: 262).

Mõne liigi kuju, lisaks sellele mitte-inimesekujuliste hauatähiste mõne osa nimetamine inimese kehaosade järgi, lubab oletada, et vaadates kultuuris neid asju ikooniliste märkide näitena võib nende päritolu pidada väga vanaks, sest sarnasusel põhinevad kujundid on inimese märgiloomingu kõige iidsemaid vorme. Ungari päitsipuude mõned tüübid võib ikooniliste märkide klassi lugeda nende äratuntava inimkuju pärast.

Päitsipuude kaunistuselementide varamut tuleks piirkondade ja päitsipuutüüpide järgi täpselt kirjeldada. Selliseid sümbolikogusid tunneme Transilvaaniast, näiteks Gábor Szinte reastas sajandi algul Székelyföldi odapuudel⁹ esinevate sümbolite liike enda kogutud mater-

⁹ Päitsipuude sealne nimetus – *tölk*.

Päikesesümbolid päitsipuudelt. D. Nagy 1974: 239–243. (valik).

Nikerdatud päikesesümbolid Nagykendi hauakividelt. Péterfy 1977: 128, tahvel XII.

jali põhjal, eristades teiste seas järgmisi kaunistusmotive: päike, kuu, täht, öieping, latern, tulp, husaarikübar, vapikilp, karikas, odaotsad, milledest tõi ära enam kui tosina erinevat (Szinte 1906: 101).¹⁰ Kahjuks ei teadnud inimesed juba ammuste kogumiste ajal mitme märgi täpset tähendust, veel vähem elementide traditsioonilist järjekorda. Kuid just sellise süntaktilise analüüsi ülesanne oleks eristada paradigmaatilisi ja süntagmaatilisi märke, ehk siis võtta arvesse vahetatavaid ja ainult üksteise järel järjestuvaid märke. Nõnda võib näiteks päikesesümboli erinevaid variante päitsipuudel ja ka hauatähistel pidada kogu süsteemi seisukohast vahetatavateks variantideks (vrd Hoppál 1980: 207, Péterfy 1977: 128).

Me teame vaid mõne motiivi tähendust. Näiteks kirikuõpetajate päitsipuud Székelyföldis väljendasid karikakujulise kaunistusega lahkunu ametit (Szinte 1906: 98). Mõnel pool tähistas päitsipuule lõigatud viiuli kujutis, et surnu oli olnud muusik, teisel kala kaluri ametit (Nagy 1974: 197). Páris 1900. aastate alguses võis mõnel Hármásfalu (Trei Sate, Jud. Mureş) hauakivil näha kääre, samuti puusepa tööriistu (saag, hõvel), oletatavasti viidati tööriistadega lahkunu ametile.

Naistele püstitatud päitsipuudel paistab väga tihti silma tulp, ning uurijad märgivad, et neiu, lapse- või õitseeas surnud naise päitsipuu kaunistati selle lille kujutisega¹¹ kahes variandis: puusse lõigatult või nikerdatult (Kós 1972: 264).¹² On aga huvitav, et Szabolcs-Szatmári maakonnas, kus päitsipuusse lõigatuna on see motiiv väga sagedane, varieerub ta puu kujutise märgiga (vrd Domanovszky 1937). Aga teame 1677. aastast ka teadet kahekümne kuue aastaselt lahkunud ja “teaduste juures truult töötanud Mihály Fancsikai” epitaafist, kus noorelt surnud mehe hauamärki kaunistas tulp (Takács 1980: 162). Üle maa levinud lille, murtud öiepinga või oksa kujutist võib leida laste hauatähistel – see on ka tänapäeva kalmukividel – ning seda võime lugeda ka kirjalikus, väljanikerdatud tekstis:

¹⁰ Kós (1972: 257) edastab motiivide kirjeldusi Szilágyságist.

¹¹ Vrd Morvay 1958: 61 (tsiteerib Iván Balassa poolt Háromszékist kogutut), Nagy 1974: 15, ning Györffy 1907.

¹² Vrd Hoppál & Novák (1977a) – tulbitipulised päitsipuud maa kõigist piirkondadest.

*Olin õieping.
 Vaevalt olin avanenud
 kui juba närtsisin
 Szénási Pirooska
 oli mu nimi,
 lühikesed 11 kuud
 elasin...
 Siin puhkab
 selles pimedas hauas
 Mária Kiss
 elas 14 aastat.
 Üks murtud lill...
 (Marjai & Bartha 1980: 281).*

Olulist tähendust kandsid päitsipuu mõõtmed, selle suurus, jämedus ja kõrgus. Üldise tähelepaneku järgi said eakamad surnud jämedamast puust nikerdatud päitsipuu, noored aga päris peenikese. Jõukamad perekonnad lasksid oma auväärsemate liikmete – näiteks perekonna-pea, suurpere vanema – kalmule nikerdada jämeda, suure puu, vaesem inimene ajas läbi tagasihoidlikuma päitsipuuga (vrd Kunt 1979: 484).¹³ Sama kehtib päitsipuude töötamise ja kaunistatuse kohta, sest kui meistrile paremini maksti, sai päitsipuule rikkalikum nikerdus ja kirjutatud tekst.

Sõnumit kandis ka päitsipuu värvus. Päitsipuud värviti enamasti õletuha, tõrva või muu värviga mustaks; ühest küljest leina märkimiseks, teisest küljest ilmastikukindluse tagamiseks. Noorena surnute päitsipuid eristati vanemate inimeste mustadest päitsipuudest sinise või valge värviga. On andmeid neidude valgetest, poiste ja noormeeste sinistest päitsipuudest (Makád), teisel märkis valge värv väikseid lapsi, noorte oma oli sinine (Dömösd), teisel said murdealised roosat või helesinist värvi peenikese päitsipuu (Nádudvar) (vrd Takács 1980: 167, Dankó 1977, peale selle Novák 1980: 97).¹⁴

¹³ Päitsipuu suurus ei märkinud mitte ainult surnu, vaid pigem tellijate varanduslikku seisukorda.

¹⁴ 1970. aastate algul nägin minagi Nádudvari kalmistul kahvatusiniseid päitsipuid.

Kogukonna silmis polnud sugugi ükskõik, millist surma selle liikmed surid: kas inimene oli tapetud või suri keegi päris noorelt, täies öitseas; kas ta suri enne oma pulmi või auväärsest vananenuna, küla autoriteetse liikmena. Sellist olulist infot – võib-olla justkui õpetuseks – andsid nad allesjääjatele edasi mitmekordse koodiga. Sellest seisukohast on eriti huvitavad vägivaldset surma surnute päitsipuu-de punasele värvile viitavad andmed, sealhulgas Transilvaaniast Kovásznast, 1837. aastast:

Valesti mõistetud auasja tõttu võitlevad nad elu ja surma peale, saadavad üksteist päitsipuu alla või peksavad vigaseks [---] kes leiab oma otsa võitluspaigal, selle hauakünka juurde pannakse punane päitsipuu [---] (Kovács, L. 1982: 80).

Teine samuti 19. sajandi teade pärineb Bihari maakonnast Sárretist 1875. aastast:

Surnuaial võib aru saada, kes on surnud loomulikku surma, sest loomulikku surma surnute päitsipuud on õletuhaga mustaks värvitud, vägivaldset surma surnute omad võõbatakse üle punase värviga (Takács 1980: 167).¹⁵

Punase värvi valimine on arusaadav: vägivaldset surma tähistati vere värviga.

Nagu nägime, vahendasid päitsipuud rea vormielementidega, teatavate märkide olemasolu või puudumisega hästi kujundatavaid tähendusi. See on märgikõne esemete kaudu teostuv vorm, mille sarnast kasutame sageli ka kultuuri muudel aladel. Pisut lihtsustatult: mehe ja naise vastandamist väljendati nikerdustega (nt nupu ja tulbi vastandusega), vana ja noore opositsiooni värvi (nt must-valge või siine) ja päitsipuu suurusega. Hästi näitab päitsipuu-de mitmekordselt kinnitatud teadet edastavat võimet järgnev tabel, millest selgub, et olulist informatsiooni kodeeriti isegi mitmes vormis, samuti see, et iga vormiline märk kandis mitmesugust informatsiooni.

¹⁵ Siinkohal tasub tsiteerida ka Zoltán Ujváry tõdemust: *matmiskombed muutuvad oluliselt aeglasemalt kui rahva elu-olu muudesse valdkondadesse puutuvad kombed* (Ujváry 1978: 261).

Näitab surmu	PÄITSIPUU				
	mõõtned	kuju	värv	sisselõigatud märgid	kivi
sugu	+	+	(+)	+	
eluga	+		+		+
perekonnaseisu		+	+	+	+
jõukust	+	+		(+)	
surma põhjust			+		+
aretit				+	
nime					+

Mida tähistavad päitsipuude vormitunnused

Mehe ja naise, vana ja noore, rikka ja vaese, mehe sümboli ja naise sümboli, musta ja sinise, musta ja punase, jämeda ja peenikese vastandipaaride, samuti mõnede sisselõigatud sümbolite olemasolu või puudumise abil võib täpselt iseloomustada teatud päitsipuid. Vastanduste täiskasvanu–laps, rikas–vaene, vägivaldne surm – loomulik surm märkimine näitab, et ilma kirjata ühiskondades osati hauatähistega vahendada uskumatult palju informatsiooni.

Kirjaoskuse ilmumine ja kodunemine meie külades puudutas eriti möödunud sajandil ka päitsipuid ning hauatähistele ilmusid lühemad ja pikemad tekstid. Siin peame rääkima päitsipuudele ja hauakividele kirjutatud-raiutud informatsioonist, mis märkis lahkunu nime, sünni- ja surmadaatumi, mõnikord eraldi veel eluea.

Hauatähistele, eriti kus puu või kivi kuju seda võimaldas, ilmusid hauakirjad, neile lisaks salapärasena näivad lühendid ABFTRA, ABFRA, ABFRAT või ABFTIRA, mille tähendus on “Õndsas ülestõusmise aja lootuses (A Boldog Feltámadás Idejének Reménye Alatt)”. Sageli esinevad algus- ja lõpuvormelid on veel BPR või BPRA: “Rahu tema põrmule! (Béke Poraira!)” või B.L.P.F.: “Rahu hõljugu ta põrmu kohal (Béke Lengjen Porai Felett)” või D.A.J.K.: “Kiidetud olgu Jeesus Kristus! (Dicsértessék a Jézus Krisztus!)”, XCZS: neljakümnenda psalmi tähis.

Kaks lühikest näidet tekstidest:

ABFTRA	ABFRA
<i>Siin puhkab</i>	<i>usk loo</i>
<i>üks roosi</i>	<i>tus armas</i>
<i>nupp, kes</i>	<i>tus lohu</i>
<i>vara äranärt</i>	<i>tagu</i>
<i>sis</i>	<i>mu südant</i>
<i>Hella ema</i>	<i>et üles</i>
<i>süles vä</i>	<i>tõusmise</i>
<i>he võis pu</i>	<i>ajal jälle</i>
<i>hata.</i>	<i>näeksin</i>
<i>Siin puhkab</i>	<i>teid</i>
<i>Sándor Suur</i>	
<i>Ta elas kolm</i>	
<i>kuud</i>	
<i>rahu ta põrmule</i>	

Lisaks muidu anonüümse hauatähise sidumisele kindla isikuga kasutavad päitsipuudele kirjutatud tekstid ka rahvaluule keelelisi vormeleid.

Võttes kokku päitsipuude kui hauatähiste tähenduskihte, võime konstateerida järgnevat: nikerdatud puusammas hauatähisena seisab surnud inimese asemel, kelle kohta see – teatud tüüpide puhul – annab teada, kas too oli olnud

mees	–	naine
vana	–	noor
rikas	–	vaene.

Edasi märgib päitsipuu, et seal on haud (pühitsetud maatükk, millele ei tohi astuda), mis suunab teatud tegevuste läbiviimisele (näiteks tuleb hingedepäeval surnuaiale minna, enne haud korda teha, süüdata küünal). Kõik siinloetletud tähenduskihid heidavad valgust sellele, millise keerulise tähendusteahela kaudu lülitub antud ese pidulike riituste, argipäevatoimingute, ühiskondlike kihtide, uskumuste, keele ja kaunistamiskunsti elementide maailma. Ernõ Kunti tabavas sõnas- tuses “kaduviku kujud olid need olemise ja mitteolemise piiril kerkivad puusambad”,¹⁶ mis lülitasid inimese veel surma järelgi – vähemalt mõneks ajaks – kogukonna ellu.

¹⁶ Vrd tabel Kunt 1975: 499.

Etnosemiootika

Mihály Hoppál

<http://www.folklore.ee/ri/pubte/ee/sator/sator7/>

ISBN 978-9949-490-26-4

Tartu 2012

Trükis ilmunud: Mihály Hoppál. Etnosemiootika. SATOR 7.

Tartu 2008

Tõlge: Eda Pomozi

Korrektuur: Nikolay Kuznetsov

Toimetanud: Mare Kõiva, Asta Niinemets

Küljendus: Liisa Vesik

Kujundus: Andres Kuperjanov

HTML: Diana Kahre

Originaal:

Hoppál Mihály *Etnoszemiotika*

Debrecen 1992

Sarjas Sator 2008. a ilmunud eestikeelset trükist toetas Eesti

Kultuurkapital ja Eesti Folkloori Instituut, EKM FO, SF

0030181s08

E-raamatu valmimist toetas: EKRM04-29 Eesti keele,

kultuuri ja folkloori kasutusvaldkondade laiendamise ja folkloori

tutvustamine elektroonilistel infokandjatel.

© 2012 EKM Teaduskirjastus & Eesti Folkloori Instituut

EKM FO rahvausundi ja meedia töörühm